

De idealen van Donald Poetiray

Inleiding

Het is januari 2004, de nieuwjaarsreceptie van de KNAU. De bekens en andere onderscheidingen, waaronder de Albert Spree-beker, zijn zojuist uitgereikt en een Uniefunctaris benadert mij met de vraag "Wie is Albert Spree? Gelukkig kan een aanwezig VenL-lid de vragensteller uit eigen ervaring informeren. De beker herdenkt de jonge Haagse sprinter Albert Spree, die in 1943 naar Engeland probeerde te vluchten, op zijn vlucht in Frankrijk werd gearresteerd en op 29 juli 1943 omkwam in concentratiekamp Ravensbrück. De beker is in 1951 door de Amsterdamse clubs ADA, AAC, AV'23 en Sagitta aangeboden aan de KNAU als wisselbeker voor de beste juniorenjaarprestatie. De beker is voor het laatst uitgereikt over het jaar 2005, waarna hij door de KNAU is "omgesmolten" tot de prestatieprijs "Talent van het jaar". Met deze actie is een van de laatste tastbare herinneringen aan het leed dat de Bezetting in atletiekkringen heeft veroorzaakt, verdwenen. Dat is jammer, omdat het verhaal achter de beker meer is dan het verhaal van een omgekomen atleet. Het is het verhaal van jongensdromen die uiteenspatten, een club die zwaar wordt getroffen door het verlies van diverse leden en de strijd om ideologieën en idealen, die in de Haagse atletiek diepe wonden heeft geslagen. Albert Spree vluchtte samen met zijn estafetteploeg Donald Poetiray. Donald

overleefde zijn gevangenschap en dankzij getuigenissen van hem en zijn familie is ook zijn verhaal nu bekend.

Een foto in De Vriendenband, gemaakt door Nico Lemmens op de NK van 1942, werd opgemerkt door Chris Poetiray, zoon van Donald. Chris zocht contact met de Vrienden, er ontstond informatie-uitwisseling, waarna dit verhaal is ontstaan.

Eindhoven 1942, Nederlandse kampioenschappen.
Na afloop van de 100 m. lopen Albert Spree en Hans Geul terug naar hun trainingspakken.
Links kijkt Donald Poetiray toe.

V enL-junioren estafetteploeg

In het seizoen 1940 beschikte het Haagse VenL over enkele beloftevolle, snelle junioren. Tijdens de Haagse kampioenschappen op woensdagavond 3 juli versloegen deze de herenteams van VenL en Trekvogels en werden Haags kampioen. De krant Het Vaderland schreef op donderdag: "Het belangrijkste evenement van den avond was wel de 4 maal 100 meter estafette, welke werd gewonnen door de juniorenploeg van Vlug en Lenig, een viertal jeugdige sprinters, die den fraaijen tijd noteerden van 45,5 sec. Hiervan blonk vooral Poetiray uit, een sprinter waarvan men nog veel mag verwachten." De 4x100 m. jongensploeg werd dat jaar Nederlands kampioen en liep met 45,1 sec. een nationaal juniorenrecord.

De ploeg bestond uit Donald Poetiray, Ronnie Koomen, Kees Verhulsdonk en Albert Spree. Deze laatste liep een nationaal juniorenrecord met 10,8 sec. en de VenL-junioren werden clubkampioen van Nederland. In 1941 werd Ronnie Koomen bij de junioren Nederlands kampioen 100 m. Op 7 juni 1942 waren

Den Haag, Laan van Poot, 1942.
Clubkampioenschappen VenL.
Albert Spree wint de 100 m. voor Hans Geul.
Donald Poetiray kijkt toe, naast de belstandaard.
Foto J. Wolthers

Donald en Albert in Utrecht voor een wedstrijd van VenL met Hellas en Haarlem. Donald sprong 6,20 m. ver en Albert liep de 100 m. in 11,1 sec. In juli werd Albert in Eindhoven Nederlands seniorenkampioen op de 100 m. in 10,6 sec. en tweede op de 200 m. In de winter van 1943 deden Spree en Koomen mee aan de centrale training in het Olympisch Stadion. Daarna komen de namen van de jeugdige sprinters niet meer voor in de uitslagen, met uitzondering van die van Kees Verhulsdonk. In 1947 nam Kees ook nog deel aan de Intergeallieerde Militaire Kampioenschappen in Berlijn.

Van de Molukken naar Nederland

Donald Poetiray werd geboren op de Molukken op 21 juli 1922, uit Molukse ouders. Zijn vader was stoker op schepen van de Koninklijke Pakketvaart Maatschappij. In 1936 ging hij met pensioen en kwam het gezin naar Nederland. De bedoeling was voor een jaar, om in Den Haag een kosthuis te vinden voor de zonen Donald en Henk, zodat beiden hier naar de middelbare school konden gaan. Moeder Poetiray kon de jongens niet alleen achterlaten en de terugreis werd telkens uitgesteld. In 1940 zat Donald in het laatste jaar van de HBS en had maar één wens: naar de KMA en officier worden. Hij deed eindexamen met een meer dan gemiddelde cijferlijst, die nodig was om als niet-Nederlander, maar wel "gelijkgestelde", toegelaten te worden. De klap was daarom groot, toen de KMA door de bezetter werd gesloten. In die periode was hij naast atleet bij VenL ook een verdienstelijk ijshockeyspeler.

Bezet Nederland ontvlucht

In mei 2007 verscheen in de Groene Amsterdammer een interview met Ans Poetiray, zus van Donald. Dit interview gaat over haar broers Donald en Henk en over het verzet in Molukse kringen tijdens de Bezetting. Ans Poetiray over de periode na het eindexamen en de vlucht van haar broer:

"Hij (Donald) moest toch iets doen en omdat een aantal van zijn vrienden naar Wageningen ging, is hij ook naar de Landbouwhogeschool gegaan. Dat werd dus een fiasco, des te meer omdat het verzetsgevoel zich bij hem en zijn vrienden ging manifesteren. Toen kwam de loyaliteitsverklaring; ik ken niemand die deze verklaring heeft getekend; ze zijn allemaal ondergedoken.

Mijn jongste broer Henk werd op 19 maart 1942 achttien jaar. Een paar dagen

later was hij verdwenen. Niemand wist iets, opeens kwam hij niet meer thuis. (Zij vertelt hoe hij in Zwitserland is terechtgekomen, in Italië is opgepakt en in het kamp Berlin-Schöneberg belandt, dat hij overleeft). Donald is een jaar na Henk verdwenen, ook hij heeft mijn ouders niet ingelicht. Ik voelde het wel aankomen, die jongens deden zo geheimzinnig onder elkaar, maar ik wist alleen niet wanneer hij zou gaan. Samen met Albert (Spree) is hij gevlucht, maar bij Compiègne in Noord-Frankrijk zijn ze onderschept. Misschien was het verraad. Donald is naar kamp Buchenwald overgebracht. Albert Spree kwam terecht in Ravensbrück, kreeg al snel een darminfectie, waaraan hij is overleden. Dat is een grote klap geweest voor Donald. Ook van hem kregen we teken van leven, via het Rode Kruis ontvingen we brieven. We mochten Donald zelfs pakketjes sturen. Hij was immers bruin, geen Nederlander, maar Nederlands onderdaan, dus op zich geen vijand van Duitsland. Donald is door de Amerikanen van generaal Patton bevrijd. De Amerikanen hebben legertrucks neergezet met de namen van de Europese landen er op. Zo is mijn broer teruggekeerd naar het bevrijde zuiden van het land. Tijdens de hongerwinter kwamen kennissen bij ons met het bericht dat zij op de radio hadden gehoord dat ene Donald Poetiray in Eindhoven in een ziekenhuis werd verzorgd."

Tot zover Ans Poetiray over de vlucht en terugkeer van haar broer.

Toch nog officier

Na zijn herstel van de kamptontberingen, hij had er TBC opgelopen, meldde Donald zich aan als Oorlogsvrijwilliger. Na testen en keuring werd hij voor opleiding uitgezonden naar Engeland. Op de Royal Infantry OCTU (Officer Cadet Training Unit) volgde hij de opleiding voor reserveofficier. Na terugkeer kreeg hij weer last van TBC. Intussen waren de politionele acties in Indië begonnen, maar door zijn ziekte was hij niet onmiddellijk inzetbaar. Na zijn herstel werd hij ingedeeld bij de Palmboom Divisie. Hij vertrok met het SS Volendam, eind 1947,

begin 1948, uit Rotterdam naar Indië. Tijdens de reis werd Donald beëdigd tot luitenant van de Koninklijke Landmacht. In Indië werd hij compagniescommandant bij het Bataljon Tjakra I. Na de soevereiniteits-overdracht kwam hij terecht bij de Nederlandse Militaire Missie in Indonesië. Dit was een groep Nederlandse militairen die, van 1950 tot 1953, Indonesië assisteerde bij de opbouw van de strijdkrachten. In 1950 vroeg Donald H.M. de Koningin om eervol ontslag en toestemming om over te gaan naar de TNI (de Indonesische krijgsmacht). Waarschijnlijk was dit een wens van beide partijen, zowel van de NMM als van Donald zelf. Hij klom op tot de rang van luitenant-kolonel en bezette staffuncties in de

Siliwangi Divisie. Begin jaren '60 kreeg hij weer last van de TBC. Het werd voor hem steeds moeilijker goed te functioneren. In 1970 kon hij het leger verlaten met een pensioen van, omgerekend, ca. 200 gulden per maand. Hij keerde terug naar Nederland, ging wonen in Den Haag, werd afgekeurd voor civiele betrekkingen en kreeg een uitkering van de Stichting 1940/45.

Samen met zijn vrouw bezocht hij enige reünies van oud VenL-atleten. Ook was hij bij de begrafenis van zijn oude VenL-maat Ronnie Koomen. In Den Haag is hij overleden op 3 oktober 2005. Op de begrafenis heeft brigade-generaal b.d. en

historicus dr. Ben Bouman, die in de winter van 1989 veel met Donald had gesproken, het woord gevoerd.

Epiloog

Donald Poetiray's atletiecarrière is kort geweest en speelde zich af in het Haagse. Onder de Haagse Vrienden hebben nog enkelen hem gekend, waaronder Frans van Erp. Toen ik deze over Donald aansprak, kwam een verrassend antwoord. "Jazeker, als atleet eigenlijk niet zo goed, daarvoor was ik nog te jong, maar beroepsmatig en later via het ijshockey heb ik diverse malen contact met hem gehad. De eerste keer was begin jaren '50, toen ik deel uitmaakte van de Nederlandse Militaire Missie in Indonesië. Daar was Donald een van de Indonesische officieren waarmee wij contact hadden. Jaren later in Nederland ontmoette ik hem, toen ik voorzitter was van de ijshockeybond. Zijn zoon was een goede juniorspeler en Donald zocht contact met mij om zijn naturalisatie vlotjes te laten verlopen, zodat hij voor het Nederlandse team kon uitkomen".

Nadat ik Chris, de zoon van Donald, had verteld van mijn gesprek met Frans, schreef Chris mij: "Ik ken de heer Van Erp nog wel. Mijn vader en hij hebben toen inderdaad, zo rond 1987/1988, heel wat werk verricht om mij zo snel mogelijk genaturaliseerd te krijgen. Het jaar daarop werd ik namelijk C-junior en elk toernooi dat ik dan voor Jong Oranje zou spelen werd officieel onder de vlag van de Internationale IJshockey Federatie georganiseerd en dus moest ik voor die tijd een Nederlands paspoort hebben. In maart 1989 had ik als B-junior een trainingsstage in Geleen, alvorens wij met Jong Oranje af zouden reizen naar Val Gardena, om daar deel te nemen aan de EK voor B-landen. De heer Van Erp heeft daar onze ploeg nog toegesproken over discipline en prestatiegericht spelen. Ik kan mij nog goed heugen, dat hij mij na afloop van de training apart vroeg en mij vertelde, dat dit was waarvoor mijn vader al die moeite had genomen! Voor mij een mooie herinnering als ik er aan terugdenk."

Paul van Gool
14 januari 2011